

ZAMONAVIY DUNYODA IJTIMOIIY FANLAR: NAZARIYA VA AMALIY IZLANISHLAR

Mirzaumarov Dilmurod Bobir o'g'li

**Jamoat xavfsizligi universiteti "jinoiat qonunchiligini qo'llash nazariyasi va amaliyoti"
yo'nalishi magistratura talabasi**

@lawyer_oficial. +998 50 705 70 50

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18495273>

Annotatsiya: Mazkur tezis zamonaviy jamiyat sharoitida ijtimoiy fanlarning nazariy asoslari va amaliy tadqiqotlardagi o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Globallashuv, raqamlashtirish va murakkab ijtimoiy jarayonlar ijtimoiy fanlar oldida yangi ilmiy vazifalarni qo'ymoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nazariya va amaliyot uyg'unligi ijtimoiy muammolarni aniqlash va ularni ilmiy asosda hal etish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: *ijtimoiy fanlar, nazariya, amaliy izlanishlar, globallashuv, fanlararo yondashuv.*

Zamonaviy dunyoda jamiyat hayoti murakkab va ko'p qirrali jarayonlar bilan tavsiflanadi. Iqtisodiy integratsiya, siyosiy o'zgarishlar, madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi va axborot oqimlarining tezlashuvi ijtimoiy fanlarni jamiyatni ilmiy asosda tahlil qilishga majbur qilmoqda. Shu sababli, ijtimoiy fanlar jamiyat rivojini tushuntirish, muammolarni aniqlash va ularning yechimlarini ishlab chiqishda muhim vosita hisoblanadi. Ijtimoiy fanlar inson va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga qaratilgan fanlar tizimi bo'lib, u jamiyatdagi dolzarb jarayonlarni tahlil qilish imkonini beradi. Nazariya va amaliy izlanishlarning uyg'unligi ijtimoiy fanlar rivojining asosiy tamoyili hisoblanadi.

Asosiy qism

Ijtimoiy fanlar nazariyasi jamiyatni tushuntirishga qaratilgan turli ilmiy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Klassik nazariyalarda jamiyat barqaror tizim sifatida qaralgan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda ijtimoiy jarayonlar doimiy o'zgaruvchan va murakkab tizim sifatida tahlil qilinadi. Bu yondashuv nazariy bilimlar va empirik tadqiqotlarning uyg'unlashuvini taqozo etadi. Nazariy yondashuvlar amaliy tadqiqotlar bilan mustahkamlanadi. Ilmiy farazlar empirik ma'lumotlar orqali tekshiriladi va takomillashtiriladi. Shu bilan ijtimoiy fanlarning ilmiy qiymati va amaliy samaradorligi oshadi. Amaliy tadqiqotlar ijtimoiy fanlarning ajralmas qismidir. So'rovnoma, intervyu, kuzatuv va statistik tahlil ijtimoiy jarayonlarni real hayot misolida o'rganishga imkon beradi. Ushbu metodlar orqali bandlik, ijtimoiy tengsizlik, yoshlar muammolari, ta'lim sifati va boshqa dolzarb masalalar aniqlanadi. Tadqiqot natijalari asosida ilmiy tavsiyalar ishlab chiqiladi va amaliyotga tatbiq etish mumkin. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi ijtimoiy fanlar tadqiqot metodologiyasini kengaytirdi. Ijtimoiy tarmoqlar va elektron ma'lumotlar tadqiqotchilarga katta hajmdagi ma'lumotlarni tez va samarali tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, virtual makondagi ijtimoiy munosabatlar, axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish kabi yangi masalalar ham ilmiy e'tiborni talab qiladi. Fanlararo integratsiya murakkab ijtimoiy jarayonlarni har tomonlama o'rganish imkonini beradi. Iqtisodiyot, sotsiologiya, siyosatshunoslik va huquqshunoslik kabi yo'nalishlarning birlashtirilishi ilmiy tadqiqotlarning sifatini oshiradi va ularning amaliy samaradorligini kuchaytiradi. Zamonaviy jamiyat sharoitida ijtimoiy fanlar nazariya va amaliy izlanishlarni uyg'unlashtirish orqali rivojlanishi zarur. Fanlararo yondashuv va empirik tadqiqotlar yordamida ijtimoiy muammolarni aniqlash va ularni ilmiy asosda hal qilish

mumkin. Shu bois, ijtimoiy fanlarning ilmiy salohiyatini oshirish va amaliy ahamiyatini kuchaytirish zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim sharti hisoblanadi. Ijtimoiy fanlarning kelib chiqish tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, uning uzoq o'tmishga ega ekanligini ko'rishimiz mumkin. Ijtimoiy fanlar qadimdan shakllangan desak ham adashmagan bo'lamiz. Misol uchun Suqrot, Demosfen, Gerodot va boshqa olimlar insoniyatni tushunishga uning psixologiyasini tariflashga urinishgan va buning ustida ko'plab ishlar olib borishgan. Bunga yaqqol misol sifatida Gerodotning "Tarix" asarini keltirishimiz mumkin. Gerodotning ushbu asarini nafaqat tarixiy yilnoma, balki insonlarning o'sha davrdagi fikrlari va dunyoqarashining tasnifi sifatida ham talqin etishimiz mumkin. Keyinchalik uyg'onish davriga kelib ijtimoiy fanlarga etibor kuchaydi. Shuningdek gumanizm atamasi paydo bo'ldi va 14-asrdan boshlab keng qo'llanila boshlandi. Gumanizm so'zi insonni ulug'lash va insoniylik atamalarini hayotga olib kirdi. Gumanistlar insonning cheksiz qudratiga ishonishgan. Shuning uchun ham bu davr uyg'onish davri deb nom olgan. Uyg'onish - bu nafaqat barkamol shaxsni e'lon qilish davri, balki idealga intilish emas, balki uning haqiqiy timsolidir. Bu davr dunyoga har tomonlama bilimli, yorqin iste'dodli, maqsadli, mehnatsevar va katta kuch-g'ayratga ega bo'lgan qator ajoyib shaxslarni yaratdi. Leonardo da Vinchi, Rafael Santi, Mikelanjelo, Albrext Dyurer, Nikolo Makiavelli, Martin Lyuter Uyg'onish davrining eng ko'zga ko'ringan vakillaridir. Shu tariqa ijtimoiy fanlar vujudga keldi va rivojlandi.

Xulosa

Zamonaviy jamiyat sharoitida ijtimoiy fanlar oldida bir qancha dolzarb muammolar mavjud. Jumladan, global o'zgarishlar, raqamli texnologiyalarning tez rivojlanishi, ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi va yoshlar orasida ish bilan bandlik masalalari jamiyatni chuqur ilmiy tahlil qilishni talab qilmoqda. Ushbu muammolarni hal qilishda nazariy bilimlar va amaliy tadqiqotlar uyg'unligi asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Tesis natijalaridan ko'rinib turibdiki, ijtimoiy fanlar empirik ma'lumotlar asosida muammolarni aniqlash, sabablarini tahlil qilish va ularning samarali yechimlarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega. Shu bois, zamonaviy jamiyatda ijtimoiy fanlarning roli faqat nazariy jihatdan emas, balki amaliy yechimlarni ishlab chiqishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy fanlar orqali:

1. Ijtimoiy tengsizlik va yoshlar bandligini tahlil qilish,
2. Jamiyatdagi raqamli o'zgarishlarning ijtimoiy ta'sirini o'rganish,
3. Fanlararo yondashuv orqali kompleks yechimlar ishlab chiqish

imkoniyati mavjud. Shu yo'l bilan ijtimoiy fanlar zamonaviy jamiyatning muammolarini ilmiy asosda hal etishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi deb hisoblaymiz. Ijtimoiy fanlar har bir inson hayotiga muhim ta'sir ko'rsatadi. Xoh u siyosatchi yoki davlat arbobi bo'lsin, xoh u oddiy inson bo'lsin jamiyat uchun javobgar va muhimdir. Shuning uchun ham ijtimoiy fanlar ayniqsa hozirgi shiddat bilan rivojlanayotgan dunyoda juda muhimdir. Globallashuv davrida yoshlarni ma'naviy tahdidlardan himoya qilish-axloqiy tarbiyaning vazifasini o'tamoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Shavkat Mirziyoyev: "Ijtimoiy-gumanitar fanlar rivoji zamondan ortda qolmoqda" "Daryo"
2. <https://daryo.uz/2021/01/20/shavkat-mirziyoyev-ijtimoiy-gumanitar-fanlar-rivojizamondan-ortda-qolmoqda/>

3. Fan - Vikipediya
4. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Fan>
5. https://www.wikiwand.com/uz/Ijtimoiy_fanlar